

יחסי איראן ואירופה - שנתיים להסרת הסנקציות

סימה שיין ואנה כתרן

הסכם הגרעין עם איראן והסרת הסנקציות פתחו פרק חדש ביחסים בין איראן למדינות אירופה, שבמסגרתו פועלים שני הצדדים לשיקום היחסים המדיניים והכלכליים שלהם ביניהם. המשק האיראני זקוק להשקעות גדולות, בעיקר בתחומי התשתית, התחבורה, האנרגיה והתעופה האזרחית, והחברות האירופיות רואות באיראן שוק גדול שנפתח לפנייהן אחרי שנים שכניסתן אליו נמנעה. שורה של הסכמים גדולים שנחתמו לאחרונה, ביניהם הסכם עם חברת 'טוטאל' לפיתוח שדה גז, שובה של 'רנו' לפעילות באיראן ורכש 118 מטוסי אירבוס הם הסנוניות הראשונות לפוטנציאל הגלום בשוק האיראני. זאת ועוד, מדינות אירופה רואות בהתקדמות שיתוף הפעולה הכלכלי גם דרך לחיזוק המחנה המתון יחסית שמוכיל רוחאני מול הגורמים השמרניים הקיצוניים, המעדיפים הסתגרות וחיזוק המונופול הכלכלי של משמרות המהפכה. הקשרים עם אירופה זכו לחשיבות רבה בעיני טהראן לנוכח המדיניות שמוכיל ממשל טראמפ נגדה, ובעיקר בשל החשש שמא יפעל לביטול חד-צדדי של ההסכם ולהחזרת הסנקציות - מהלך שמדינות אירופה מתנגדות לו.

רקע

לאיראן יחסים היסטוריים הדוקים עם מדינות אירופה, המבוססים על קשרי כלכלה וסחר, קשרים מדיניים ואף תרבותיים. מערכת הקשרים הענפה עם מדינות אירופה לא חדלה להתקיים גם לאחר המהפכה האסלאמית, ואיראן ראתה באירופה תחליף ליחסים עם ארצות-הברית, שנותקו מייד עם כינון המשטר החדש בטהראן. משבר חריף ביחסים אירע בשנת 1992 לאחר חיסולם של ארבעה מתנגדי משטר, כורדים איראנים, במסעדת 'מיקונוס' בברלין. במשפט הממושך הובהר כי הצמרת האיראנית אישרה את הביצוע, ונגד שר המודיעין הוצא צו מאסר בינלאומי.¹ בעקבות פסק הדין החליטו מדינות אירופה להחזיר את שגריריהן מאיראן - מצב שנמשך כשנה עד החזרתם בשנת 1997 וההתקרבות המחודשת ביחסים, שצברה תאוצה עם היבחרו של הרפורמיסט ח'אתמי לנשיאות בשנת 1999.²

בכל הקשור לפרויקט הגרעין האיראני שנחשף בפומבי באוגוסט 2002 מילאו שלוש המדינות האירופיות (EU-3) – גרמניה, בריטניה, צרפת – תפקיד מרכזי במשא ומתן שהתנהל עם איראן החל משנת 2003.³ הן גם הצליחו להגיע להסכמים שבמהלכם הקפיאה איראן את פעולותיה בתוכנית הגרעין לפרק זמן קצר, ובסיומו חזרה לפעול בכל היבטי התוכנית. הדבר הביא לתמיכתן של המדינות האירופיות בדרישת ארצות-הברית בסוכנות הלאומית לאנרגיה אטומית – להעביר את התיק האיראני למועצת הביטחון (דצמבר 2005). זה היה צעד ראשון בתהליך שנמשך מספר שנים, שבסופן הוטלו סנקציות חריפות על איראן.⁴ אלה גררו למשבר החריף השני בחומרתו בין אירופה לאיראן, בעקבות החלטת האירופים להפסיק את יבוא הנפט מאיראן ולנתק את כל הקשרים הבנקאיים עימה.⁵

היחסים בעקבות הסכם הגרעין

עם סיכומו של הסכם הגרעין בין מדינות ה-P5+1 ואיראן ביולי 2015, ועוד יותר מכך, החל מיום יישום ההסכם והסרת הסנקציות מעל איראן (ינואר 2016), נפתח פרק חדש ביחסי איראן-אירופה. במסגרת זו קיים האיחוד האירופי דיון ממושך באשר למדיניות המומלצת כלפי איראן. מסמך האסטרטגיה כלפי איראן בעידן שלאחר הסכם הגרעין והסרת הסנקציות שפרסם הפרלמנט האירופי (אוקטובר 2016) כולל מצד אחד תמיכה בהרחבת שיתוף הפעולה הכלכלי, ההשקעות והסחר בין מדינות אירופה לאיראן ותמיכה בהצטרפות איראן לארגון הסחר העולמי (WTO), תוך אזכור העובדה שהכלכלה האיראנית היא הגדולה ביותר בעולם מחוץ לארגון הסחר העולמי. מוזכר גם כי האיחוד האירופי היה שותף הסחר הגדול ביותר של איראן, והיקף הסחר צפוי לגדול פי ארבעה בשנתיים הקרובות; מצד שני, מסמך האסטרטגיה אינו מתעלם מסוגיות בעייתיות הקשורות לזכויות אדם באיראן. מסמך האסטרטגיה קובע גם שהיעדר חופש ביטוי ברשת, המעקב והניטור של תעבורת האינטרנט והיעדר חופש דיגיטלי מהווים מכשול לקידום הסחר עם איראן וגם פגיעה בזכויות אדם.⁶

סוגיה חשובה נוספת התופסת מקום מרכזי באסטרטגיה של האיחוד האירופי קשורה לעונש המוות וההוצאות להורג באיראן. כידוע, איראן ניצבת במקום הראשון בעולם בהוצאות להורג ביחס לגודל אוכלוסייה, רובן בגין האשמות בסחר בסמים. חלק מהמוצאים להורג הם קטינים. אסטרטגיית האיחוד האירופי קובעת כי על בסיס עמדתה הקבועה של אירופה המתנגדת לעונש מוות, נושא זה הוא מטרה מרכזית של מדיניות זכויות האדם ומדיניות החוץ האירופית. בעניין זה מדגישה האסטרטגיה האירופית כי נושא עונש המוות יעלה בדיאלוג הפוליטי, מבקשת בשלב ראשון שהיה מיידית של ביצוע עונשי המוות שכבר נגזרו וקוראת לפרלמנט האיראני לשקול מחדש את הסעיף בחוק העונשין המתיר עונש מוות לקטינים מתחת לגיל 18. זאת ועוד, האיחוד

שרת החוץ של האיחוד האירופי פדריקה מוגריני ושר החוץ של איראן מחמד ג'וואד זריף בפגישה של ה-P5+1, לואן, שווייץ, 30 במרץ 2015. הצילום: Thomas Trutschel/Photothek via Getty Images

האירופי מפציר באיראן לשנות את החקיקה המתירה עונש מוות על סחר בסמים – מהלך שיפחית בצורה דרמטית את ההוצאות להורג. סוגיה זו עוררה דיון ער בנושא בין הרשות המבצעת, ממשלת רוחאני, לרשות השופטת, שהעומד בראשה מתמנה על ידי המנהיג וידוע בדעותיו הקיצוניות, ואשר קבע כי אין לאיחוד כל סמכות לקבוע מה יקרה באיראן. גורמים שמרניים אף האשימו את האיחוד בניסיון להתערב בענייניה הפנימיים של איראן.⁷ אולם בשנה שחלפה מאז אימוץ האסטרטגיה של האיחוד אכן מתבצעים שינויים בתחום, והפרלמנט האיראני עוסק בשינויים ובהתאמות בחקיקה.⁸ תוך כך נמשך המאמץ של איראן ומדינות אירופה לשקם את היחסים ביניהן. בולט בהקשר זה הגיבוי שמדינות אירופה ובראשן האיחוד האירופי מעניקות להסכם הגרעין. עד היום התקיימו שש פגישות של הוועדה המשותפת לפיקוח על הסכם הגרעין – הכוללת את מדינות ה-P5+1, איראן והאיחוד האירופי. בפגישות אלה הדגישו שרי החוץ האירופים את תמיכתם בהמשך יישומו של הסכם הגרעין ובפיתוח היחסים הכלכליים עם איראן, תוך הבהרה, בעיקר כלפי נשיא ארצות-הברית, שכל עוד איראן מחויבת להסכם – מדינות אירופה לא יתמכו בביטולו.⁹

בכינוס האחרון של ועדת הפיקוח (21 ביולי 2017) הדגישה שרת החוץ של האיחוד האירופי פדריקה מוגריני את חשיבות ההסכם ליציבות הבינלאומית ואת מחויבות הצדדים להסכם, ואמרה: "שנתיים לאחר הסכם הגרעין אנחנו רואים שהאווירה בעולם השתנתה. הסכם הגרעין עם איראן אינו שייך למדינות שעבדו עליו, וודאי

שלא למדינה אחת. ההסכם שייך לכלל הקהילה הבינלאומית והוא הפך את העולם ואת האזור למקום בטוח יותר".¹⁰ גם חידוש היחסים עם בריטניה, לאחר ארבע שנים של נתק בעקבות ניסיון השתלטות של המון איראני על השגרירות הבריטית בטהראן, הוא הישג בולט בתהליך שיקום היחסים עם מדינות אירופה.¹¹ שיאו של תהליך זה בהפגנת התמיכה ברוחאני בהשתתפותם של נציגי המדינות ובראשם מוגריני, שרת החוץ של האיחוד האירופי, בטכס ההכתרה של רוחאני לנשיא בקדנציה השנייה.¹² חשיבות תמיכתן של מדינות אירופה בהסכם הגרעין מקבלת משנה תוקף בחודשים האחרונים, לפני החלטתו של הנשיא טראמפ להחזרת הסנקציות, שמשמעותה יציאת ארצות-הברית מהסכם הגרעין. על רקע החלטתו של טראמפ לאפשר לאירופה לגבש שינויים בהסכם הגרעין ולצרף גם את תוכנית הטילים של איראן להסכם, הקימו ארצות-הברית ומדינות EU-3 קבוצות עבודה בניסיון לגבש הבנות.¹³ גם ביקורו של שר החוץ הצרפתי באיראן (מארס 2018) עמד בסימן הניסיון להשיג הסכמות של איראן בעיקר בנושא הטילים ומדיניותה האזורית,¹⁴ ובאפריל הקרוב צפוי נשיא צרפת לערוך ביקור רשמי בווינגטון, שבמהלכו יעלה הנושא במלוא עוצמתו. בה בעת מתקיימת באירופה חשיבה על הדרכים שבהן ניתן יהיה לעקוף את הסנקציות האמריקאיות, אם הנשיא טראמפ יחליט לסגת מההסכם. כך נראה כי מספר חברות אירופיות מתכננות להקצות לאיראן קווי אשראי לסחר באירו.

התפתחות הקשרים הכלכליים

המטרה המרכזית של ממשלת רוחאני הראשונה בבואה למשא ומתן על הסכם הגרעין הייתה להשיג את הסרת הסנקציות כצעד הכרחי לשיקום הכלכלה האיראנית. עתה, עם הקמת הממשלה השנייה של רוחאני בעקבות בחירתו מחדש (מאי 2017), הוא מייחס חשיבות מרכזית למדינות אירופה בכל הקשור להשקעות במשק האיראני כמהלך הכרחי לקידום הכלכלה האיראנית. גם השינויים שמקדם הנשיא רוחאני במבנה משרד החוץ האיראני מתבססים, לדבריו, על התפקיד החשוב שהוא מייחס למשרד בקידום סדר היום הכלכלי של איראן.

מייד עם החתימה על הסכם הגרעין ועוד לפני הסרת הסנקציות החלו בכירים אירופים לבקר באיראן בליווי אנשי עסקים, כדי להכין את הקרקע להשקעות ולשיתופי פעולה כלכליים.¹⁵ העסקה הגדולה ביותר בין איראן לגורם אירופי נחתמה ביוני 2017 עם ענקית הנפט הצרפתית 'טוטאל', בשיתוף פעולה עם חברה סינית וחברה איראנית, לפיתוח שדה הגז דרום פארס. הגז שיזרום מהפרויקט החל משנת 2021 מיועד לצריכת השוק המקומי של איראן.¹⁶ עסקה מרכזית נוספת היא רכישתם של 118 מטוסי נוסעים מחברת המטוסים הצרפתית 'אירבוס'. העסקה עם אירבוס היא דרמטית מבחינת איראן, שכן זהו רכש המטוסים הראשון מאז המהפכה האסלאמית

בשנת 1979. העסקה יכולה לשפר באופן משמעותי את צי מטוסי הנוסעים האיראני המיושן, והיא גם מהווה פריצת דרך בשל העובדה שנדרש אישור אמריקאי לביצועה.¹⁷ גם חברת 'רנו' הצרפתית חזרה לאיראן, שם הייתה פעילה בהיקף נרחב לפני הסנקציות.¹⁸ חברת הביטוח הבריטית 'לואידס' חזרה אף היא לפעילות באיראן, לאחר שהפסיקה את פעילותה במדינה במשך מספר שנים. הדבר אמור להזיל את היצוא האיראני, שנאלץ בשנים האחרונות לעמוד בתעריפים גבוהים עקב סירובן של חברות ביטוח, ובראשן לואידס, לבטח מטענים איראניים.¹⁹

גרמניה, שהייתה בעבר שותפת הסחר הגדולה ביותר עם איראן, חזרה אף היא לשוק האיראני, והיקף הסחר בין המדינות עומד כיום על שלושה מיליארד דולר בשנה. מספר חברות גרמניות חתמו עם איראן עסקאות גדולות, ובכללן שדרוג מערכת מסילות הברזל באיראן על ידי חברת 'סימנס' ושובה של חברת הרכב 'פולקסווגן' לפעילות במדינה. ההתפתחות החשובה ביותר בהקשר זה היא הצהרתו של שר החוץ הגרמני, שהדגיש (27 ביוני 2017) במהלך פגישתו עם שר החוץ האיראני זריף שגרמניה מוכנה להרחיב את קשריה הבנקאיים עם איראן ולספק עבורה ערבויות אשראי ליצוא, בעיקר בפרויקטים של אנרגיה.²⁰ לכך מצטרפת גם הצהרתו של מנכ"ל בנק ההשקעות הצרפתי Bpifrance מסוף חודש ינואר האחרון, כי נשקלת האפשרות להציע ערבויות ייעודיות באירו לקונים האיראנים של הסחורות והשירותים הצרפתיים. זאת, ללא כל קישור לארצות-הברית, בין אם למטבע או בכל דרך אחרת.²¹ על פי גורם בנקאי גם איטליה, גרמניה, אוסטריה ובלגיה עובדות על מנגנונים שיגנו על החברות שלהם מפני סנקציות אמריקאיות. מדובר בצעדים משמעותיים למשק האיראני, שכן ערבויות אשראי ממדינה אירופית עשויות לסייע נוכח המגבלות האמריקאיות בכל הנוגע לסחר דולרי עם איראן.

לסיכום, נראה כי לאחר כשנה של מגעים ודיונים נפתחה בחודשים האחרונים הדרך להשקעות אירופיות באיראן בתחומי האנרגיה, התחבורה והתעופה. מערכת היחסים הכלכלית עדיין לא שוקמה במלואה, אולם לדברי שרת החוץ של האיחוד האירופי מוגריני (5 באוגוסט 2017), כ-80 אחוזים מהיקף הסחר בין איראן למדינות האיחוד שבו לקדמותם.²²

היחסים עם אירופה בראי המאבק הפוליטי באיראן

חידוש מערכת היחסים הכלכלית והמדינית עם אירופה מזין את המאבק המתמשך בין המחנה הרפורמיסטי למחנה השמרני באיראן. ממשלת רוחאני פועלת במרץ להידוק היחסים עם אירופה, והיא מזהה בה שותפה הכרחית לשיפור מעמדה הבינלאומי ולשיקום הכלכלה האיראנית. אינטרס זה התחזק עוד יותר לאחר היבחרו של טראמפ לנשיאות בארצות-הברית, לנוכח איומיו לבטל את הסכם הגרעין עם איראן, ועל

רקע החוק שקידם הקונגרס ואושר על ידי הנשיא טראמפ להטלת סנקציות חדשות על איראן. בהקשר זה נזכיר את התבטאותו של רוחאני (19 ביולי) נגד המהלכים האמריקאיים האחרונים, שבמסגרתם ציין "אנחנו שמחים שבעוד האמריקאים פועלים באופן חד-צדדי, בעלות בריתה של ארצות-הברית ב-P5+1 מחויבות להסכם הגרעין ומגינות עליו".²³ גם הצהרתו של חבר ועדת האנרגיה של המג'לס חסין אמירי ח'אמקאני לאחר חתימת ההסכם עם 'טוטאל', שלפיה "העסקה שוברת את הטאבו של הסנקציות האמריקאיות וסוללת את הדרך להשקעותיהן של חברות נוספות",²⁴ מדגישה עוד יותר את החשיבות שממשלת רוחאני רואה בשיפור הקשרים עם אירופה לא רק לצורך שיקום הכלכלה האיראנית, אלא גם כמשקל נגד למדיניות האמריקאית המחריפה בימים אלו.

אולם, המהלכים לקידום היחסים עם מדינות אירופה מעוררים גם ויכוחים פנימיים ומחריפים את העימות בין המחנות הפוליטיים באיראן. הדבר נובע בין השאר מהחשש ההולך וגובר בקרב חוגים שמרניים, שמא העמקת היחסים עם אירופה היא פתח לחדירת רעיונות מערביים שעשויים בסופו של דבר לערער את יציבות המשטר. חשש זה עומד גם בבסיס ההתנגדות של המוסדות השמרניים לבקשת האיחוד האירופי לפתוח משרד אינטרסים בטהראן. המחנה השמרני חושש שקיומה העצמאי של שגרירות האיחוד ישמש אבן שואבת לגורמי זכויות אדם איראניים. בכיר איראני קבע כי שגרירות זו תהיה "קן של שחיתות", והבהיר שהוא לא יאפשר את קיומו.²⁵

בד בבד הושמעה גם התנגדותם הנחרצת של גורמים במחנה השמרני לעסקת הענק עם 'טוטאל', בעיקר תוך שימוש בטענה שהעסקה פוגעת בחברות איראניות מקומיות. במסגרת זו ערכו אמצעי התקשורת המזוהים עם המחנה קמפיין מתוזמן נגד העסקה. כך פרסם היומון השמרני "כיהאן", המזוהה כשופר המנהיג האיראני, מאמר מערכת נוקב בגנות חתימת העסקה עם חברת טוטאל, וטען בין היתר שהעסקה אינה לרווחת העם האיראני בהיותה פתח לשחיתות המערכת הכלכלית, ובעובדה שהיא מקנה את מרב הרווחים לחברות זרות ולא לחברות איראניות (החברה האיראנית זכתה לנתח הקטן ביותר בעסקה, כ-19.9 אחוזים);²⁶ גם בסיג' הסטודנטים שיגר מכתב חריף המתנגד לעסקה, והדגיש כי חברת טוטאל הייתה בין הראשונות שעזבו את איראן לאחר הטלת הסנקציות. כמו כן נטען במכתב כי במסגרת החוזה מוסרת ממשלת רוחאני מידע סודי הנוגע למאגרי הנפט והגז במדינה.²⁷ סוכנות הידיעות השמרנית 'פארס' המזוהה עם משמרות המהפכה פרסמה אף היא מאמר מערכת תחת הכותרת "עשרה ספקות בנוגע לעסקה עם טוטאל", המפנה עשר שאלות למשרד האנרגיה בנוגע לעסקה שנחתמה.²⁸ הביקורת המושמעת נגד המהלכים הכלכליים שנוקטת ממשלת רוחאני משקפת, כאמור, את המתח הפנימי הגואה לנוכח התהליכים שמקדמת ממשלת רוחאני להכנסת חברות זרות לתחומי כלכלה שהיו עד לאחרונה באחזקתם הבלעדית של גורמי ממשל,

ובראשם משמרות המהפכה. מתח זה נשען הן על חשש אידיאולוגי והן על חשש פוליטי מאובדן השפעה ומוקדי כוח כלכליים של המחנה השמרני. יודגש כי למרות מורכבות היחסים עם אירופה מבחינת המשטר באיראן, לעת עתה אין מדובר ביחסים שעלולים לערער את יסודות הרפובליקה האסלאמית. בגל ההפגנות האחרון באיראן (דצמבר-ינואר 2017) נהגו מדינות אירופה בראשות האיחוד האירופי באיפוק מסוים, ולא יצאו במסרים מתריסים נגד המשטר ובעד המפגינים. הצהרה מטעם האיחוד האירופי והתבטאויותיהם של שרי החוץ של גרמניה ובריטניה בנושא קראו בעיקר לרסן את אלימות הצדדים בהפגנות.²⁹ זאת בניגוד למסרים שנשמעו מוויינגטון, אשר נתנו גיבוי מלא למפגינים.³⁰ הימנעותן של מדינות אירופה מנקיטת עמדה בגל ההפגנות האחרונות מראה שהאירופים נזהרים מהעמדת מערכת היחסים העדינה ביניהם לבין איראן במבחן, וממקדים את מאמצייהם במישור הכלכלי.

סיכום ומשמעויות לישראל

מערכת היחסים המתפתחת בין מדינות אירופה והאיחוד האירופי כגוף לבין איראן משקפת, כאמור, אינטרסים משותפים, בעיקר בתחום הכלכלי והמסחרי. המשק האיראני זקוק להשקעות גדולות, בעיקר בתחומי התשתית, התחבורה, האנרגיה והתעופה האזרחית, והחברות האירופיות רואות באיראן שוק גדול שנפתח לפנייהן אחרי שנים שכניסתן אליו נמנעה. זאת ועוד, מדינות אירופה רואות בהתקדמות שיתוף הפעולה הכלכלי גם דרך לחיזוק המחנה המתון יחסית שמוביל רוחאני מול הגורמים השמרניים הקיצוניים, המעדיפים הסתגרות וחיזוק המונופול הכלכלי של משמרות המהפכה.

אתגר מרכזי לכיווני התפתחות אלה מציבה מדיניותו של הנשיא טראמפ, השואפת לפגוע בהסכם הגרעין ובעיקר בהטבות הכלכליות הנובעות ממנו לאיראן. לצד דזיגנציות אמריקאיות ל אישים וישויות איראניים ואחרים בגין פיתוח תוכנית הטילים של איראן אישר הקונגרס גם סנקציות חדשות בתחומים שאינם קשורים לגרעין, ועל הפרק ניצבת אפשרות ריאלית ביותר להחלטה של טראמפ במאי הקרוב שלא לחתום על המשך השעיית הסנקציות האמריקאיות. כבר עתה ועוד לפני החלטתו הסופית של טראמפ קיים חשש בקרב חברות אירופיות, בעיקר אלה שיש להן השקעות גם בארצות-הברית, מפני המשך או תחילה של מעורבות בשוק האיראני.

לעמדתן של מדינות אירופה השותפות להסכם הגרעין, לצידן של רוסיה וסין, תהיה חשיבות רבה בכל הקשור לעתידו של ההסכם; אם הנשיא טראמפ יחליט בחודש מאי הקרוב שלא לאשר המשך הסרה של הסנקציות, כפי שהבטיח שיעשה אם הסכם הגרעין לא יתקן, ולמעשה יחזיר את הסנקציות האמריקאיות ואיתן גם את הסנקציות על כל גורם בעולם שיפעל באיראן, ייווצר קרע ברור בין ארצות-הברית לאירופה. במצב זה יעמדו מדינות אירופה ובעיקר החברות האירופיות בפני דילמה

קשה; האיראנים כבר הודיעו כי אם כל שאר החברות השותפות להסכם יתמידו בו, קרי, ימלאו את חלקן בהמשך שתוף הפעולה הכלכלי, גם איראן לא תפר את ההסכם. אולם למרות הרצון באירופה להמשיך ב"עסקים כרגיל" עם איראן, חלק מהחברות שיש להן עסקים נרחבים בארצות־הברית יימנעו מכניסה לשוק האיראני, ואלה שכבר שם עלולות להקפיא את פעילותן.

אם יתרחשו התפתחויות אלה, יהיו להן השלכות שליליות גם על ישראל, הנתפסת כמי שמעודדת את ממשל טראמפ לפעול נגד איראן, בניגוד מוחלט לעמדתן של כל מדינות אירופה. יתר על כן, משבר בין ארצות־הברית לאירופה בנושא הסכם הגרעין אינו משרת את האינטרס הישראלי ומשחק לידיה של איראן, שכן הצלחת הסנקציות בעבר נשענה בעיקר על שיתוף הפעולה בין ארצות־הברית לאירופה והמהלכים המשותפים שקידמו נגד איראן. עתה, בהיעדר הסכמה אירופית למהלכיה של ארצות־הברית, ייתכן המשך שיתוף הפעולה בין המדינות האירופיות לאיראן. המשבר הטורנס־אטלנטי יובהר לכול והוא עלול להקרין באופן שלילי על יחסן של מדינות אירופה לישראל, וכן על הקשב שלהן לעמדות ישראל בכל הקשור גם למדיניותה האזורית של איראן. עדיף לישראל שלא תתמקד בנושא הסכם הגרעין. במקום זאת יש להציג למדינות אירופה סוגיות קונקרטיות בהתנהלותה של איראן, שיש בהן משום פגיעה בביטחון הלאומי של ישראל, ולדרוש מהן אמירות ברורות הן בהקשר של המשך פיתוח פרויקט הטילים האיראני, הן בהקשר לנוכחות של איראן ושלוחיה בסוריה והן בהקשר של הסיוע לחזבאללה ולחמאס.

הערות

- 1 Cowell Alan, "Berlin Court Says Top Iran Leaders Ordered Killing," *New York Times*, April 11, 1997, www.nytimes.com/1997/04/11/world/berlin-court-says-top-iran-leaders-ordered-killings.html
- 2 "An EU strategy for relations with Iran after the nuclear deal," [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/578005/EXPO_IDA\(2016\)578005_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/578005/EXPO_IDA(2016)578005_EN.pdf)
- 3 Steven Blockmans, Anoushiravan Ehteshami and Gawdat Bahgat, eds, *EU-Iran relations after the Nuclear Deal*, (Brussels, Centre for European Policy Studies, 2016), p 33, www.ceps.eu/system/files/CEPS%20ebook%20EU-Iran.pdf
- 4 Resolution 1929 (2010) Adopted by the Security Council at its 6335th meeting, on June 9, 2010, www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1929-2010.pdf
- 5 "EU strengthens sanctions over lack of progress in nuclear talks," October 15, 2012, http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-12-422_en.htm
- 6 "EU strategy towards Iran after the nuclear agreement," EU site, October 25, 2017.
- 7 "Judiciary Chief: Europe Has No Right to Meddle in Iran's Defense Affairs," Tasnim News Agency, October, 23, 2017, <https://www.tasnimnews.com/en/news/2017/10/23/1554191/judiciary-chief-europe-has-no-right-to-meddle-in-iran-s-defense-affairs>

- 8 "Iran Drug law change could spare thousands on Death row," BBC news, January 10, 2018, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-42634252>
- 9 "Chair's statement following the 21 July 2017 meeting of the JCPOA Joint Commission," European Union site, July 21, 2017, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/30249/chairs-statement-following-21-july-2017-meeting-jcpoa-joint-commission_en
- 10 "Iran deal outcome of collective global cooperation: Mogherini," PressTV, July 12, 2017, www.presstv.com/Detail/2017/07/20/529055/Iran-Mogherini-nuclear-deal
- 11 "UK embassy in Tehran to reopen after thaw in British-Iranian relations," BBC, August 20, 2015, <http://www.bbc.com/news/uk-34005241>
- 12 "World leaders arrive in Tehran to attend Rouhani's inaugural ceremony," Mehr News, August 4, 2017, en.mehrnews.com/news/126887/World-leaders-arrive-in-Tehran-to-attend-Rouhani-s-inaugural
- 13 Lidia Kelly and Goettig Marcin, "Tillerson says Washington, Europe start work on Iran nuclear deal," Reuters, January 28, 2018, reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-tillerson/tillerson-says-washington-europe-start-work-on-iran-nuclear-deal-idUSKBN1FG0CF
- 14 Vahdat Amir, "French FM faces criticism on Iran visit," Associated Press, March 5, 2018.
- 15 Alissa J. Rubin, "After Deal, Europeans are Eager to do Bossiness in Iran," *New York Times*, August 1, 2015, <https://www.nytimes.com/2015/08/02/world/europe/after-deal-europeans-are-eager-to-do-business-in-iran.html>
- 16 "Total marks Iran return with South Pars gas deal," Reuters, July 3, 2017, www.reuters.com/article/us-iran-total-southpars/total-marks-iran-return-with-south-pars-gas-deal-idUSKBN190110
- 17 "Airbus signs Iran deal for 118 planes worth \$27 billion," Reuters, January 28, 2016, www.reuters.com/article/us-iran-europe-airbus/airbus-signs-iran-deal-for-118-planes-worth-27-billion-idUSKCN0V62D6
- 18 Thomas Erdbrink and Rick Gladstone, "Iran Reaches Deal with Renault Despite New U.S. Sanctions," *New York Times*, August 7, 2017, www.nytimes.com/2017/08/07/business/iran-renault-cars-sanctions.html
- 19 "Lloyd's to open branches in Iran," Press TV, November 20, 2017, <http://www.presstv.com/Detail/2016/11/20/494380/Lloyds-of-London-to-open-branches-in-Iran>
- 20 "Germany's Hermes Offers to Cover Iran Energy Projects," *Financial Tribune*, June 28, 2017, financialtribune.com/articles/economy-business-and-markets/67207/germany-s-hermes-offers-to-cover-iran-energy-projects
- 21 "France to finance exports to Iran, aims to sidestep U.S. sanctions," Reuters, February 1, 2018, <https://www.reuters.com/article/us-iran-france-usa/france-to-finance-exports-to-iran-aims-to-sidestep-u-s-sanctions-idUSKBN1FL48U>
- 22 "EU after comprehensive plan to ensure JCPOA implementation," Mehr News Agency, August 5, 2017, en.mehrnews.com/news/126914/EU-after-comprehensive-plan-to-ensure-JCPOA-implementation
- 23 "روحانی: تحریم‌های آمریکا با متن برجام در تعارض است/ دولت دوازدهم تکنجانی نیست", *سוכנות הידיעות האיראנית* תסנים, 19 ביולי 2017, www.tasnimnews.com/fa/news/1396/04/28/1468921
- 24 "Iran, Total sign a \$5 billion energy deal," ISNA, July 4, 2017, en.isna.ir/news/96041306491/Iran-Total-sign-a-5-billion-energy-deal
- 25 "Iran not to authorize EU office in Tehran," AZARNEWS, October 27, 2016, www.azernews.az/region/104320.html

- 26 "قرارداد با توتال پاداش دولت به خیانت‌های فرانسه", היומון כיהאן, 3 ביולי 2017, <http://kayhan.ir/fa/news/107825>
- 27 "قرارداد کرسنت را با امضای توتال تکرار نکنید/ اهدای تندیس سنگ پا به وزیر نفت", סוכנות הידיעות פארס, 11 ביולי, 2017, <http://www.farsnews.com/13960420000521>
- 28 "التوتال يـيـونـجـ سـراپـ 11 زافـ دادرارۀ مـرابـرد مـاهـيا", סוכנות הידיעות פארס, 10 ביולי 2017.
- 29 "Declaration by the High Representative on behalf of the EU on the situation in Iran," European Council of the European Union, January 2, 2018, www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/01/02/declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-on-the-situation-in-iran/
- 30 Olivia Beaves, "White House: Iranian protesters 'deserve to be heard'," *The Hill*, December 31, 2017, <http://thehill.com/homenews/administration/366961-white-house-voices-support-of-iranian-protests>